

Віктор СТРЕЛЬНИКОВ,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри філософії і
економіки освіти, Полтавська
академія неперервної освіти
ім. М. В. Остроградського

ЗАСТОСУВАННЯ ФАСИЛІТАЦІЙНОГО ПІДХОДУ В СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ НАВЧАННЯ

Сучасні освітні процеси зазнають трансформацій під впливом нових підходів до навчання, які орієнтовані на розвиток активної взаємодії, критичного мислення та автономії учнів. Однією з ключових освітніх стратегій, що відповідає вимогам сучасного суспільства, є фасилітаційний підхід.

Фасилітація в освіті спрямована на створення сприятливих умов для навчання через організацію комунікації, підтримку ініціативи учнів і формування в них внутрішньої мотивації до навчальної діяльності. Вона є ефективним засобом реалізації компетентнісного підходу, що передбачає активне залучення студентів до освітнього процесу, розвиток навичок самостійного навчання та співпраці.

Метою застосування фасилітаційного підходу в освіті є підвищення ефективності освітнього процесу через створення умов для активного навчання, самостійного мислення та взаємодії учасників освітнього процесу. Серед основних завдань застосування фасилітаційного підходу в сучасних технологіях навчання виділимо: 1) використання фасилітаційних технологій у освітньому процесі; 2) створення навчального середовища, що сприяє творчості та самовираженню учнів; 3) розвиток комунікативних навичок і соціальної взаємодії; 4) формування здатності до самоосвіти та відповідальності за власне навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми застосування фасилітаційного підходу в сучасних технологіях навчання (інформаційно-комунікаційних технологіях, технологіях ситуаційного, проєктного навчання, «діадної взаємодії» тощо), показав її популярність у вітчизняних дослідженнях (В. Андрущенко, Л. Багрій, В. Бобрицька, О. Буйницька, С. Волощук, В. Галузяк, Г. Каніщенко, В. Конащук, Л. Лебедик, В. Лобода, О. Пометун, О. Раті, М. Сметанський, Ю. Сурмін, С. Тихолаз, В. Шахов та ін.). Однак, у більшості робіт дослідниками не систематизуються переваги застосування фасилітаційного підходу, що значно применшує його практичне значення.

Фасилітація базується на гуманістичних концепціях навчання, зокрема: а) теорії соціального конструктивізму (Л. Виготський, К. Бруннер), що підкреслює значення соціальної взаємодії у процесі навчання; б) гуманістичній педагогіці (Карл Роджерс, Джон Дьюї), яка

наголошує на розвитку особистісного потенціалу учнів через створення сприятливого середовища; в) концепції андрагогіки (Малькольм Ноулз), що підкреслює роль автономного навчання дорослих [8–9].

Фасилітатор у навчанні виконує роль провідника, який не передає знання безпосередньо, а створює умови для їх самостійного здобуття учнями.

Найбільш відомі методи та технології фасилітаційного навчання:

1. Метод відкритих питань та обговорень (використання питань, які спонукають до аналізу та самостійного пошуку відповідей; розвиток критичного мислення через дискусії та рефлексію).

2. Метод модерації (організація освітнього процесу через групову взаємодію; використання візуальних засобів (картки, схеми, діаграми) для структурування ідей).

3. Проектне навчання (реалізація навчальних завдань через командні або індивідуальні проекти; сприяння розвитку навичок планування, аналізу та прийняття рішень).

4. Технологія навчання через співпрацю (*Collaborative Learning* – використання роботи в малих групах для вирішення проблемних завдань; обмін знаннями між учнями для поглиблення розуміння теми).

5. Метод кейс-стаді (аналіз реальних ситуацій із життя чи професійної діяльності; застосування знань у практичних контекстах).

6. Гейміфікація та інтерактивні підходи (використання ігрових механік – квести, симуляції, рольові ігри для залучення учасників; підвищення мотивації до навчання через елементи гри).

Перевагами фасилітаційного підходу в сучасних технологіях навчання є: а) розвиток критичного мислення – учні не просто засвоюють інформацію, а вчаться аналізувати, робити висновки та приймати рішення; б) збільшення мотивації до навчання – завдяки активному залученню у процес пізнання; в) розвиток комунікативних та соціальних навичок – робота в групах, дискусії, обговорення сприяють розвитку взаємодії; г) формування автономності – учні беруть на себе відповідальність за власне навчання, вчаться самостійно шукати інформацію; д) гнучкість навчання – фасилітаційний підхід дозволяє адаптувати освітній процес до потреб кожної групи або окремого студента.

Виклики та труднощі впровадження фасилітаційного підходу в сучасних технологіях навчання: необхідність зміни традиційної ролі викладача – педагог має відійти від авторитарного стилю викладання та стати наставником; спротив традиційним методам – деякі учні та викладачі можуть мати труднощі з переходом до нової моделі навчання; потреба у додаткових ресурсах – інтерактивне навчання часто потребує використання сучасних технологій, спеціальних методичних матеріалів та просторів для групової роботи; високі вимоги до підготовки викладача – педагог має не лише добре володіти предметом, а й бути обізнаним у методах фасилітації, володіти навичками модерації, управління груповою динамікою.

Висловимо рекомендації щодо впровадження фасилітації у

навчальний процес для застосування сучасних технологій навчання:

1. Підготовка викладачів – впровадження тренінгів із фасилітації, навчання педагогів сучасним інтерактивним методам навчання.

2. Розвиток фасилітаційної культури – формування середовища, де студенти почуваються комфортно, активно залучені у процес навчання.

3. Створення методичних рекомендацій – розробка програм та матеріалів, які допоможуть викладачам ефективно застосовувати фасилітаційні методики.

4. Використання технологій – інтеграція цифрових інструментів для взаємодії (онлайн-дошки, інтерактивні платформи, симуляції).

5. Рефлексія та зворотний зв'язок – постійний аналіз ефективності фасилітаційних методів, коригування підходів відповідно до потреб учнів.

Фасилітаційний підхід у навчанні є дієвим способом модернізації освітнього процесу. Він сприяє активному залученню учнів, розвитку критичного мислення, комунікації та самостійності.

Впровадження фасилітації в сучасні технології навчання вимагає підготовки педагогів, зміни традиційних ролей викладача та учня, а також створення сприятливого освітнього середовища. Попри існуючі виклики, ефективне застосування фасилітації відкриває нові можливості для якісної освіти, орієнтованої на розвиток компетентностей XXI століття.

Список використаних джерел

1. Бобрицька В. І. Освітня політика України у сфері інформатизації освіти. *Освітня політика: філософія, теорія, практика*. Монографія. За ред. В. П. Андрущенка. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. С. 273–316.

2. Буйницька О. Л. Інформаційні технології та технічні засоби навчання: навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури. 2012. 240 с.

3. Галузьяк В. М., Тихолаз С. І. Розвиток професійної спрямованості студентів вищих медичних навчальних закладів: монографія. Вінниця : Нілан, 2016. 227 с.

4. Гуманізація педагогічного процесу у вищій школі: колективна монографія/ керівник колективної монографії д. пед. н. Л. В. Лебедик. Полтава : ПУЕТ, 2020. 196 с.

5. Лебедик Л. В. Проектування інформаційних технологій фахової підготовки майбутніх педагогів. *Педагогічні науки*. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2017. Вип. 71. С. 60–64.

6. Лебедик Л., Стрельников В. Інтерактивні технології навчання майбутніх фахівців у сфері соціальної роботи. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 4 (193). С. 49–53.

7. Галузьяк В. М., Сметанський М. І., Шахов В. І. Педагогіка: навч. посібник для студ. вищих пед. навч. закл. / 4-те вид., випр. і доп. Вінниця : Державна картографічна фабрика, 2007. 400 с.

8. Стрельников В. Ю., Волощук С. М., Раті О. Л., Мулеса Т. Ф.

Розвиток резилієнтності викладача закладу фахової передвищої освіти для забезпечення його індивідуальної освітньої траєкторії в умовах війни. *Постметодика*. 2024. № 1. С. 6–19. URL: <https://ed.pano.pl.ua/handle/022518134/1808>

9. Стрельніков В. Ю. Технології «діадної взаємодії» та ситуаційного навчання студентів. *Педагогічні науки*. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. Вип. 71. С. 34–38.